

Марина Головкова, Ангеліна Коробченко
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Виховне середовище вищого навчального закладу як умова духовно-морального розвитку майбутнього педагога

Анотація. Марина Головкова, Ангеліна Коробченко. Виховне середовище вищого навчального закладу як умова духовно-морального розвитку майбутнього педагога.

У статті розглядаються можливості виховного середовища вищого навчального закладу як умови духовно-морального розвитку майбутнього педагога. Зокрема, акцентується увага на важливості посилення виховної функції у вищих навчальних закладах; аналізуються з точки зору досліджуваної проблеми такі поняття, як «виховання», «виховне середовище», «духовність», «духовно-моральне виховання»; розглядаються основні підходи до духовно - морального розвитку майбутнього педагога.

Ключові слова: педагог, виховання, духовно-моральний розвиток, виховне середовище, вищий навчальний заклад.

Аннотация. Марина Головкова, Ангелина Коробченко. Воспитательная среда высшего учебного заведения как условие духовно-нравственного развития будущего педагога

В статье рассматриваются возможности воспитательной среды высшего учебного заведения как условия духовно-нравственного развития будущего педагога. В частности, акцентируется внимание на важности усиления воспитательной функции в высших учебных заведениях; анализируются с точки зрения исследуемой проблемы такие понятия, как «воспитание», «воспитательная среда», «духовность», «духовно-нравственное воспитание»; рассматриваются основные подходы к духовно-нравственному развитию будущего педагога.

Ключевые слова: педагог, воспитание, духовно-нравственное развитие, воспитательная среда, высшее учебное заведение.

Summary. Marina Golovkova, Angelina Korobchenko. Educational environment of a higher educational institution as condition of spiritual and moral development of future teacher

In article possibilities of the educational environment of a higher educational institution as conditions of spiritual and moral development of future teacher are considered. In particular, the attention is focused on importance of strengthening of educational function in higher educational institutions; such concepts as "education", "the educational environment", "spirituality", "spiritual and moral education" are analyzed from the point of view of the studied problem; the main approaches to spiritual moral development of future teacher are considered.

Keywords: teacher, education, spiritual and moral development, educational environment, higher educational institution.

Спрямованість нової парадигми освіти на особистість, на задоволення її освітніх потреб передбачає створення умов, що забезпечуватимуть майбутнім фахівцям досягнення компетентності у професійній діяльності, відповідного культурного рівня, розвитку потреби до творчості. Ці умови, відповідне освітнє та виховне середовище, повинні стати «життєвим простором», у якому відбуватиметься професійне та особистісне становлення майбутнього спеціаліста. Підготовка педагогічних кадрів є першим найвагомішим етапом виконання державних завдань з реформування освіти і виховання, тому головну мету національного виховання треба розглядати як цілі виховної роботи у вищому навчальному закладі, до яких належать: набуття молодими поколіннями соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Кризові явища в системі середньої та вищої освіти пов'язують не лише з соціально-

економічними проблемами країни, але й з відсутністю чіткої концепції, програми виховної роботи. В сучасних умовах суто «знаннєва» освіта стає вже неефективною і недоцільною. Виховання у вищому навчальному закладі є визначальним чинником і необхідною складовою полікультурної освіти, тому що абстрактне виховання, не пов'язане з традиціями, менталітетом, нагальними та майбутніми потребами українського соціуму, не може бути реалізовано повноцінно; воно не може сприяти формуванню цілісної особистості. Культурна й освічена особистість, це толерантна, відкрита людина, здатна до усвідомленого етичного вибору, духовного та творчого саморозвитку; саме така особистість має стати «продуктом» інтелектуально - розвиваючої та виховної діяльності у вищій школі.

Виховання – процес цілеспрямованого і планомірного формування й розвитку світогляду, переконань і почуттів, волі й характеру, потреб і здібностей, моральних, трудових, естетичних та фізичних якостей людини, характерних рис особистості [3, с.45]. Під вихованням студентів розуміють цілеспрямовану діяльність викладачів, яка орієнтована на створення умов для розвитку духовності студентів на основі загальнолюдських і національних цінностей; надання їм допомоги в життєвому самовизначенні, моральному, громадянському і професійному становленні; створення умов для самореалізації особистості. На думку І. Беха, виховання - це багатофакторний процес, що залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників. До об'єктивних чинників відносяться соціально - історичні особливості, культурні традиції країни, прийняту в ній систему освіти. До суб'єктивних - особистісні якості педагогів, рівень їхньої педагогічної майстерності, психологічні особливості та ціннісні орієнтації учасників виховного процесу [2]. Сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів впливає на формування фізичних, психічних і соціально - адаптивних можливостей майбутніх спеціалістів. Виховне середовище освітнього закладу характеризується виховним потенціалом, що розкривається через особливості оточуючого соціокультурного середовища, соціально - педагогічних умов і **сукупності**

можливостей і засобів, які використовуються у вихованні людини як особистості [1, с.96]. Останнім часом у вітчизняній освіті здійснюється побудова системи духовно - морального виховання, спрямованого на духовне оздоровлення суспільства, зміцнення моральності молоді, яка щойно вступає до життя, формування найважливіших моральних категорій, що беруть свій початок з вітчизняних традицій; залучення молодих людей до духовних джерел своєї національної культури. Проблема організації виховної роботи у вищому навчальному закладі є надзвичайно актуальною. Однак без усвідомлення цілей виховання вся педагогічна діяльність втрачає чіткість і сенс. Мета виховання - це той початок, який розкриває соціальну та історичну сутність виховання, визначає напрями, зміст, форми і методи виховання. Зміст виховання спрямовується на залучення дітей і молоді до національної культури і духовності, на формування в них національних світоглядних позицій, ідей, поглядів та переконань на підґрунті цінностей вітчизняної і світової культури [4, с.93]. Духовність розглядається як індивідуальна **вираженість** у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання і соціальної потреби жити, діяти «для інших». З категорією «духовність» співвідноситься потреба пізнання світу, себе, смислу і призначення свого життя. Втрата духовності рівнозначна втраті людяності. Формування духовних потреб особистості є найважливішим завданням виховання [3, с.88]. Сьогодні обговорюються різні моделі побудови духовно - морального виховання на всіх рівнях і у всіх аспектах їх реалізації, однак усі моделі єдині в цілях: посилення виховної функції освіти. Це спрямованість освіти на формування громадянськості, працелюбності, моральності, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, родини, рідної природи. При орієнтації на особистісний підхід у вихованні відбувається зміна репродуктивної парадигми, спрямованої на відтворення зразків і стандартів, що склалися, на креативну, творчу парадигму, яка орієнтується на загальнолюдські цінності і способи усвідомлення індивідом власного досвіду. Важливим є те, що в сучасних

умовах метою виховання є вплив на розвиток потреб і здібностей особистості до саморозвитку. А це досягається у випадку, якщо в процесі виховання у вихованців формуються потреби і здібності до самопізнання, інтерес до свого Я, своїх можливостей; самовизначенню; потреби і здібності до самореалізації; особистісної регуляції свого психічного і фізичного стану, самооцінки; потреби в спільному розвитку, розвитку себе через розвиток інших. Наявність цього рівня цілей виховання насамперед є важливим для самої особистості.

Таким чином, виховання, що здійснюється в системі освіти, в тому числі вищої, розглядається як цілеспрямована діяльність, яка орієнтована на створення умов для розвитку духовності тих, хто навчається на основі загальнолюдських і національних цінностей; залучення студентів до здобутків духовної й моральної культури нації; надання їм допомоги у життєвому самовизначенні, моральному, громадянському і професійному становленні; створення умов для самореалізації особистості.

Список використаних джерел

1. Алексєєнко Т. Ф. Виховне середовище / Т. Ф. Алексєєнко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 95-96.
2. Бех І. Д. Особистісно-орієнтований виховний процес – сходження людяності / І. Бех // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002 : зб. наук пр. до 10-річчя АПН України / АПН України. – Ч. 1. – Х. ОВС, 2002.
3. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. / Уклад. С. У. Гончаренко та ін.; За ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища шк., 2000. – 380 с.
4. Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін [та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. – К.: Знання, 2012. – 390 с.